

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת חיי שרה - שבת מברכים

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת' על **פרשת השבוע** ועניינא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד' התשובות מסודרות לפי סדר **א-ב** בפרשה 105 פסוקים = בא פגמים

ואברהם זקן בא בימים וי-הוה ברך את אברהם בכל. (כד א)

מולד חודש כסלו יהיה ביום שני בשעה 7, 17 דקות ו 2 חלקים

ראש חודש כסלו יחול ביום שלישי הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

'כסליו' בכתוב מלא - הינו בגימטריא 126, וכשנוסיף עוד אחד - עם ה'כולל', - נקבל 127, כמנין שנתייה של שרה. ואכן, בשנים רבות קוראים את פרשת חיי שרה - ב'שבת מברכים' שבה מכריזים על ראש חודש **כסלו**.

- החודש נזכר בתנ"ך פעמיים: **בְּאַרְבַּעָה לַחֹדֶשׁ הַתְּשַׁעִי בְּכֶסֶלֹו**. (זכריה ז א), **וַיְהִי בַחֹדֶשׁ כֶּסֶלֹו** (נחמיה א א).
- מזל חודש כסלו, הוא מזל קשת, על שם הפסוק ביחזקאל (א כח): **כְּמֵרָא הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִי בְעֵינֵי בְיָוִם הַגִּשְׁמִים**, כי חודש כסלו זמן גשמים הוא והגשם והשמש מתערבבים זה בזה והקשת נראית בענן.

- חודש כסלו לעתים הוא חסר בן עשרים ותשעה ימים (כמו השנה), ולעתים חודש מלא בן שלושים יום.
- בכ"ה בכסלו מתחילים ימי החנוכה להודות לה' על הניסים שעשה לנו בימים ההם בזמן החשמונאים.
- מזל החודש מסמל גם את הקשת של החשמונאים שניצחו בחודש זה את מלכות יוון והביאו ישועה לעם ישראל.

- מזל הקשת מרמז על יוסף הצדיק שעליו נאמר **וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ** (מט כד). (מדרש רבה)
- בחודש כסלו, נראית מערכת כוכבים בשמים שנקראת "כסיל" (כיום: אוריון) על שם החודש כסלו.
- יש הדורשים את השם כסלו מלשון כָּסַל או כָּסְלָה, מילים שפירושו "תקווה", וכוונתו תוחלת לגשמי החורף, בו מצפים ומקוים לגשמי ברכה.
בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרִגְשׁוֹ. (תהלים נה טו) **בְּרִגְשׁוֹ רִת בַּרְדַּי**, רוח, גשם, שלג.

כתב הרמב"ן (בראשית כב א) - **וַדַּע כִּי יְהוָה צַדִּיק יְבָרְכֶנּוּ** (תהלים יא ה), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצווה אותו בניסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הניסיונות שבתורה לטובת המנוסה.

רמז לברכת הגומל בפרשתנו - ארבעה צריכים להודות - יורדי ים, הולכי מדבריות, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא (ברכות נד:). וסימנך וכל התיים יודוך חבוש יסורין ים מדבר.

וַיְבָרֶךְ הַגַּמְלִים מַחוּץ לְעִיר אֶל בְּאֵר הַמַּיִם לַעֲת עָרְב לַעֲת צֹאת הַשָּׁבָת. (כד יא)
וַיְבָרֶךְ הַגַּמְלִים - ברכת הגומל, מי חייב בה?

מחוץ לעיר - הולכי מדבריות.

אל באר המים - יורדי הים.

לעת ערב - מי שהיה חולה (עד שלא שקע שמשו).

לעת צאת - מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. (הרב משה סרצ'וק)

ואקברה מתי מלפני. (כג ד) **קבר את מתך .. מקבר מתך**. (כג ו) **לקבר את מתי**. (כג ח) **קבר מתך**. (כג יא) **ואקברה את מתי שמה**. (כג יג).
מה הטעם שמופיע אצל כולם קודם לשון קבורה ואח"כ לשון מיתה, ואילו פעם אחת מופיע קודם לשון מיתה ואח"כ קבורה. **ואת מתך קבר**. (כג טו).

צדיקים במיתתם קרויים חיים - לכן אצל ארבעת הזוגות נאמר קודם קבורה ואח"כ מיתה, ואילו האחרון מכון כנגד עשיו שהיה רשע וראשו נקבר במערה נאמר קודם מיתה ואח"כ קבורה. (הגר"א)

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכנתה (בראשית כג, ב)

הגימטריא של המילים הללו יוצא: **בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאַרְץ = 1556**

אדם וחווה, אברהם + שרה, יצחק + רבקה, יעקב + לאה = 1556

ויקם שדה עפרון (בראשית כג יז) **ר"ת עש"ו**. רמז שגם ראש עשו יקבר במערה, על כן נרמז בראשי תיבות, לרמז לראשו דייקא. (אגרא דכלה)

פרקי דר"א פרק ל"ט - **ויקשבאו למערת המכפלה, בא עליהם עשו מהר שעיר לחרחר ריב, ואמר שלי היא מערת המכפלה. מה עשה יוסף, שלח לנפתלי לחפש [נוסח אחר: לכבוש] במזלות זלזרד למצרים ולהעלות כתב עולם שהיה בידם. לך נאמר (בראשית נ כא) נפתלי אילה שלחה. חושים בן דן היה פגום באזנו ובלשונו, אמר להם: מפני מה אנו יושבים כאן, הראוהו באצבע, אמרו לו בשביל האיש הזה שאינו מניח אותנו לקבר את יעקב אבינו. מיד שלף את חרבו והתיז את ראשו, ונכנס לתוך מערת המכפלה, ואת גוויתו שלחו לארץ אחרת להר שעיר. מה עשה יצחק? אחז בראשו של עשו, והיה מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו, רבונ של עולם יחן רשע (ישעיה כו, י), זה שלא למד כל מצות שבתורה, שנאמר (שם) **בל למד צדק**.**

פרשת חיי שרה מסתיימת בפסוק **על פני כל אחיו נפל**. ופרשת תולדות מתחילה **ואלה תולדות יצחק** לומר כשיפול ישמעאל באחרית הימים אזי יצמח ויעלה משיח בן דוד גואל ישראל שהוא מתולדות יצחק בן אברהם. (בעה"ט)

שאלות

- א. וַיִּצְחַק וַיִּנְחַם יִצְחָק אֶתְרֵי אִמּוֹ (כד טו) איתא במדרש (ילקו"ש) עד שלא לקח אדם אישה, אהבתו הולכת אחר הוריו. לקח אדם אישה, אהבתו הולכת אחר הוריו. אהבתו הולכת אחר אשתו. וכן איתא בחז"ל גזרה על המת שישתכח מן הלב אחר י"ב חודש. על איזה מת נאמר שאינו משתכח מהלב לעולם.
- ב. וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים (כד א) איתא במדרש: הדא הוא דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ'). מדרש זה צריך ביאור שהרי אברהם אבינו היה זקן הרבה יותר מכן שבעים שנה. מתי היה אברהם בן שבעים והקשר לנישואי יצחק עם רבקה.
- ג. וְתֹאמַר שְׂתֵה וְגַם גְּמִלְיָהּ אֲשֶׁקֶה (כד מו) לשם מה ראה צורך אליעזר לספר להם כל זה.
- ד. וַיִּצְאָ יִצְחָק לְשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפְּנוֹת עָרֶב (כד סג) איתא בחז"ל - אין שיחה אלא תפילה שנאמר (תהלים קב) תַּפְּלֵה לְעֵנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יְ-הוָה יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ. ומכאן ארז"ל יצחק תיקן תפילת מנחה. (ברכות כו:) מה הטעם שאמרו חז"ל שצריך האדם לכיוון את דעתו בתפילת המנחה יותר מכל התפילות.
- ה. איתא בחז"ל - אין שיחה אלא תפילה שנאמר (תהלים קב א) תַּפְּלֵה לְעֵנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יְ-הוָה יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ. ואמרו חז"ל יצחק אבינו תיקן תפילת מנחה. לכאורה קשה מהגמרא (ברכות לד:) אָמַר רַב פְּהֵאָ: חֲצִיף עָלַי מֵאֵן דְּמַצְלִי בְּבִקְתָא דַּהֲיִינוּ חֲצוּף בְּעֵינֵי מִי שְׂמַתְפַּלל בַּשָּׂדֶה. כיצד התפלל יצחק בשדה.
- ו. רמז בפרשה - למה שכתב הרמ"א (שו"ע אבן העזר סא א) 'ונהגו שהחתן והכלה מתעניין ביום חופתו'.
- ז. וַיְבָא אַבְרָהָם לְסֹפֵד לְשָׂרָה וְלִבְנָתָהּ. (כג ב) מה הטעם שבספר תורה נכתבת האות כ' זעירה (קטנה).
- ח. וְאַתְרֵי כּוֹן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל מְעָרַת שָׂדֶה הַמְּכַפְלָה (כג יט). איתא במדרש (ב"ר מד ה) רב הונא אמר בכל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג. לשם מה עיכב את קבורתה והשגה את המצווה.
- ט. מה הטעם שמותרת אישה לבעלה סומא או בחשכה. לפי שאין הסומא מבחין בין בני אדם ושמא איננו אשתו.
- י. נִבְהַל לְהוֹן אִישׁ רַע עֵינָו וְלֹא יָדַע כִּי חֶסֶר יְבִאָנוּ. (משלי כח כב) רַע עֵינָו בְּגִימַטְרִיא עֲפָרוֹן (400). על מי נאמר טוב עין הוא יברך (משלי כב ט) לפי שהיה טוב עין וחי טוב עין שנים.
- יא. וְאַבָּא הַיּוֹם אֶל הָעֵינָן (כד מב) פרש"י - היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ. המרחק מקרית ארבע עד חרן - אותו הלך אליעזר בג' שעות.
- יב. וְתִמַּת שָׂרָה בְּקָרִית אַרְבַּע הוּא חֲבָרוֹן (כג ב) מי ירש את חברון הכוונה היא לשדה העיר וחצרותיה, שכן העיר עצמה הייתה עיר מקלט שניתנה לכהנים.
- יג. איתא במדרש - כל מי שגמל חסד עם שרה זכה לגמול חסד עם אברהם (האריכו ימים). כמה שנים עברו בין פטירת שרה לפטירת אברהם אבינו ע"ה.
- יד. וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה (כג א) מה הטעם שכתוב וַיִּהְיוּ ולא כתוב וַתְּחִי שָׂרָה, כמה שנים היו הכי טובות לשרה אמנו.
- יז. וַיַּעַן לָבָן וַתְּהוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי-הִנֵּה יִצְאָ הַדָּבָר לֹא נוֹכַח דָּבָר אֲלֵיךָ רַע אוֹ טוֹב. (כד ז) פרש"י - רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו. לכאורה קשה והרי השבטים השיבו לפני אביהם כדכתיב וַיַּעֲנוּ בְנֵי יַעֲקֹב אֶת שְׂאֵם וְאֵת חָמוֹר אָבִיו (לד יג) ולא אמר' בהו שהיו רשעים.
- יח. בפרשתנו לומדים מדרכי הקב"ה, והיא מצוה מן התורה, בכלל גמילות חסדים, וכן בכלל וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵייו. (דברים כח ט) ובמצוות וְאֶהְיֶה לְרַעְפָּךְ קְמוּץ (ויקרא יח). (וי"א שהיא מצוה מדרבנן).
- יט. וַיֹּאמֶר הַגִּמְיָאִינִי נָא מַעֲט מִיָּם מִפְּדָךְ. (כד יז) וַיֹּאמֶר בַּת מִי אֵתְּ (כד כג). לכאורה הסדר היה צריך להיות שקודם ישאל אותה בַּת מִי אֵתְּ ואח"כ יבקש ממנה הַגִּמְיָאִינִי נָא מַעֲט מִיָּם מִפְּדָךְ.
- ס. כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיהונתן בן שאול אינו נחש. (חולין צה:). לכאורה כיצד נחש אליעזר וכן יהונתן. וכתוב לֹא יִמְצָא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ קָסָם קָסָמִים מְעוֹנָן וּמִנְחָשׁ וּמְכַשֵּׁף. (דברים יח י) ובן נח מוזהר עליו.
- ע. וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבָנֵי מִשָּׁם (כד ז). לכאורה כיצד מינה ושלח אברהם לקדש ליצחק בנו אישה שעדיין לא ראה ולא הכיר כלל, הלא מצינו בקידושין (מ"א ע"א) דאסור לקדש אישה עד שיראנה.
- פ. וְלִבְנֵי הַפְּלִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת (כה ו) פרש"י - נָשִׁים בְּתֻבָּה, פְּלִגְשִׁים בְּלֵא בְתֻבָּה. מה הטעם שקורא לאישה הנשואה בחופה וקידושין - כתובה, והנשואה בקידושין ללא כתובה - פילגש.
- צ. פרשת 'חיי שרה' מדברת על פטירת שרה אמנו ואברהם אבינו וכן מיתת ישמעאל, פרשת 'ויחי' מדברת על פטירת יעקב אבינו וכן פטירת יוסף הצדיק. הביאור בזה שהיא נקראת חיי שרה / ויחי, למרות שמדובר באנשים שנפטרו.
- ק. וַתִּקַּד בַּת שָׁבַע אֶפְסָם אֶרְצָן וַתִּשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֵלָם. (מלכים א א לא) איתא בגמרא (ר"ה כה.) - אמר ליה רבי לר' חייא זיל לעין טוב (שם מקום) וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא ושלח לי סימן שאדע שקידשת אותו, וסימן זה יהא המשפט 'דוד מלך ישראל חי וקים'. מה הקשר בין פסוק זה לבין קידוש הלבנה.
- ר. וַיִּסְפַּר הַעֲבָד לְיִצְחָק אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה. (כד טו) פרש"י - גילה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפלתו. לכאורה קשה שאלו הדברים נעשו לו, ולא הוא אֲשֶׁר עָשָׂה ומה הכוונה בפסוק אֲשֶׁר עָשָׂה. ועוד קי"ל מצוה בו יותר מבשלוחו, (קידושין מא:): מדוע לא המתין אליעזר מלקדשה עד שיביאה לבית יצחק ואז יקדשה יצחק בעצמו.
- ש. אליעזר היה שליח אירוסין לקדש את רבקה. לכאורה קשה הרי עבד כנעני אינו בתורת גיטין וקידושין ואינו יכול להיות שליח לקדש אישה.
- ת. מנין השנים ממתי שיצאו ממצרים ועד שנחרב בית המקדש הראשון, שעד אז עמדה להם זכות האבות הקדושים הקבורים במערת המכפלה.
- ת. רבי ישמעאל אומר, בשלוש עשרה מידות התורה נדרשת בהן וכו', לכאורה קשה היאך נקרא כך הלא ישמעאל היה רשע, דכתיב מִצְחָק (כא ט) דרשו חז"ל - לשון עבודה זרה לשון רציחה לשון גילוי עריות מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ויורש פי שנים ויוצאין לשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים. (רמב"ו) מִצְחָק בְּגִימַטְרִיא לְהַרְגַּ (238) (בעה"ט) וקי"ל (יומא לה:): מאי וְשֵׁם רְשָׁעִים יְרַקֵּב (משלי יז) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: רַקִּיבּוֹת מַעֲלָה בְּשִׁמוֹתָן, דְּלָא מְסַקִּינָן בְּשִׁמְיָהוּ. פירש"י - לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע.

תשובות

- א. אשת נעורים אינה משתכחת מן הלב לעולם. (סנהדרין כב.)
- ב. ברית בין הבתרים – היה אברהם אבינו בן שבעים שנה, ומאז נהיה כבריה חדשה, ומברית בין הבתרים ועד עתה עברו שבעים שנה. שהרי יצחק נולד כשאברהם היה בן מאה שנה, ויצחק נשא אישה כשהיה בן ארבעים. (תפארת יונתן)
- ג. גמילות חסדים גדולה שעשתה רבקה בוודאי הם נגד רצון לבן ובתואל – כדי שעל ידי זה יתרוצו לשולחה ומוטב שתלך מביתם. (טעמא דקרא)
- ד. דין שורה בעולם בזמן המנחה, לפיכך צריך אדם לכוון בה ביותר, ויצחק אבינו תיקנה לפי שהוא גבורה ודין. (זוהר ויחי דף רל)
- ה. הר המוריה היה – כדאיאת בפסחים (פח). לא כיצחק שקראו שדה. דהיינו כיון שהיה זה בהר המוריה, אז יש שם אימת מלך בשל קדושת המקום. (תוספות ברכות לד.) לפי שיצחק נעקד בהר המוריה ממילא במקום שנעקד לקרבן, ודאי שיש בו מעלה של אימת מלך, ולכן במיוחד אצלו אפשר להתפלל שם במקום פתוח, כי יש עליו שם אימת מלך.
- ו. **ויישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דברי.** (כד לג) מאחר והיה שליח לקידושין ושלוחו של אדם כמותו ונהגו שהחתן לא אוכל ביום חופתו עד אחר הקידושין.
- ז. זקנה היתה ונפטרה בשיבה טובה, והאריכה ימים עד קכ"ז שנים, ולא בכה אלא מעט. (הרא"ש) א"נ: שהיתה כמו גורמת מיתתה שמסרה דין לשמים ועל כן נענשה היא תחלה והמאבד עצמו לדעת אין מספידין אותו (בעה"ט), לפי שאמרה **תקמי עלייך** ואיאת בגמרא (בב"ק צג.) אמר רב חנן, המוסר דין על חבירו, הוא נענש תחילה. א"נ: לפי שאברהם אבינו לא הגיע לידי בכי על פטירתה של שרה כל עוד לא הספיד אותה, והטעם הוא, משום שאברהם אבינו הכיר את מעלתה וערכה של שרה אמנו ואת גודל צדקותה, וידע היטב שאין לו מה לבכות עליה, כי היא בוודאי מוזמנת לגן עדן, אך כיון שחשש שכל האנשים יאמרו: הכיצד אינו בוכה על מות אשתו, על כן הוכרח קודם להספידה כדי שמתוך ההספד יתעורר אצלו הרגש ואז התחיל לבכות ועל כן כתוב **לספד לשרה ולבנותיה**. *
- ח. חוה עמדה כנגדו כאשר רצה לקבור את שרה, עד שפייסה אברהם והניחה בקבורתה אצל אדם, ממילא קודם קבר את חוה ואחר כך את שרה. וזהו שרמזה התורה **וואתרי בן מופלג** ורחוק ממעשה הקנייה **קבר את שרה**, כי בינתיים קבר את חוה. (אגרא דכלה – ע"פ זוהר ח"א קכח) *
- ט. טביעת עין של הקול, לפי שמכירים זה את זה על פי קולם. (גיטין כג.)
- י. יעקב אבינו חי 147 שנים. עליו נאמר **טוב עין** הוא יברך. 147 בגימטריא **טוב עין**. (רבינו יהודה החסיד)
- י"ז ימים המרחק בין קרית ארבע לחרן. ובג' שעות הגיע העבד לחרן. (ילקוט"ש)
- כ. כלב בן יפונה – דכתיב: **ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה באחוזו**. (יהושע כא יב) פרש"י – שלא נתנו לכהנים אלא גוף העיר והמגרש אלפיים אמה סביב, אבל שאר שדה העיר וכל חצריה נתנו לכלב. וכל הר חברון ועריו היו לכלב.
- ל. ל"ח שנה – שנאמר **שמה קבר אברהם ושרה אשתו** (כה י) אמר ר' תנחומא: והלא מקבורתה של שרה לקבורתו של אברהם אבינו ל"ח שנה, והכא את אמר: **שמה קבר אברהם ושרה אלא בא ללמדך**, שכל מי שגמל חסד עם שרה זכה לגמול חסד עם אברהם. (ילקוט"ש)
- ל"ז שנים היו חיי שרה טובים כמנין שנות יצחק בשעת העקדה. ויהי בגימטריא ל"ז, לפי שאר השנים היו חיי צער לפי שהיתה עקרה. ומי שאין לו בנים חשוב כמת (ילקוט האזובי) וכן נאמר **ויחי יעקב בארץ מצרים** (מז כח) שלא חיה ימים טובים בלא צער אלא כמנין **ויחי** י"ז שנה משנולד יוסף עד שנמכר וי"ז שנה במצרים. (בעה"ט שם)
- מ. מרמים היו בני יעקב את שכמ וחמור אביו, כדי שיקחו את דינה אחותם מאצלם. ולא רצו שאביהם ידבר, וכוונתם היתה לטובה, ובסוף ימיו היה בלבו עליהם ולא רצה לברכם. (ילקוט האזובי) א"נ: לא כתוב בהם **וינענו בני יעקב ויעקב** כמו שכתוב כאן **לכן ובתואל** דיעקב לא השיב דבר אחריהם כמו שהשיב בתואל אחרי לבן. **ועוד י"ל** שהשבתים לא נקראו רשעים שמתחלה הסכים יעקב שלא לדבר באותו מעשה והניח הדבר עליהם כדכתיב **והקראש יעקב עד באים** (לד ה) (ר עובדיה מברטנורא) *
- נ. ניחום אבלים – איאת בגמרא (סוטה יד.) **הקדוש ברוך הוא ניחם אבלים**, אף אמה נחם אבלים דכתיב: **ויחי אתרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בננו**. (כה יא) פרש"י – ניחמו על אביו וברכו ברכת אבלים. כתב רבינו יונה (ברכות פג) תנחומי אבלים מדאורייתא, דבכלל גמילות חסדים הוי, וגמילות חסדים מן התורה, כדכתיב **והודעתם להם את הדבר** (שמות יז כ), זו גמילות חסדים. *
- נ. ניסיון הוא עבודה האם היא טובת לב ומכניסת אורחים וראויה לבנו של אברהם אבינו, אם היה שואל אותה קודם בת מי את ואח"כ ישאל ממנה מים, אולי עושה כן כדי שילך ויספר בשבחה שיש בת לבתואל שהיא טובת לב, ולכן קודם ששאלה וידע מי היא בחן אותה אם היא גומלת חסדים. (כתב סופר עה"ח)
- ס. סימנא בעלמא עשה ולא סמך עליו. ואינו ניחוש אלא באותו סגנון שנחשו וכשסומכין על הניחוש. ויהונתן לא עשאו כי אם לזרז את נערו. (תוס' שם)
- ע. על תנאי קידשה אם יצחק יסכים. (טעמא דקרא) א"נ: – כתב היעב"ץ (שבת ג): 'שמע מינה דצנוע מותר לקדש אישה אע"פ שלא יראנה'. א"נ: ראה אברהם ברוח הקודש שאין בה דבר מגונה ולכן לא שייך בו את האיסור לקדש עד שיראנה מחוש שמא תתגנה בעיניו. (תורתך שעשועי)
- פ. פלג שם – פלגשם. לפי שיש לה קידושין וחסרה לה כתובה. איאת בגמרא (סוטה יז): איש ואישה זכו שכינה שם 'ה' שרויה ביניהם. והוא על ידי חופה וקידושין, הושלם שם י-הוה. אישה הנשואה עם חופה וקידושין הוי 'כתובה' – כתב 'ו' ה'. הפילגש שחסר לה כתובה יש לה חצי שם. (קול אליהו)
- צ. צדיקים במיתתם קרויים חיים – לפי שעיקר חייהם של צדיקים הינו לעולם שכולו טוב. הסיבה שהגיעו לעולם הזה כדי לתקן דברים מסויימים וכן כדי שלא יהיו בבחינת נהמא דכיסופא. *
- ק. קטנה הלבנה והולכת ט"ו ימים מאמצע החודש ועד סיומה, ואולם במשך ט"ו הימים הראשונים של החודש הלבנה הולכת וגדלה. מאברהם אבינו עד שלמה המלך ט"ו דורות שאז היתה הפסגה של מלכות בית דוד, ואולם משם ואילך מלכות בית דוד הולכת וקטנה ט"ו דורות עד הגלות הראשון בימי יהויכין מלך יהודה. יהודה בגימטריא 30. לעתיד לבוא עתידה לשוב ולהתחדש במלוא יופיה והדרה והיא תמלוך לעולם. זה מה שאמרה בת שבע **יחי אדני המלך דוד לעלם**. (מהרש"א שם)
- ר. רמאים גדולים היו לבן ובתואל, ואם ישתהה הרבה זמן עם הקידושין אולי יחזרו בהם, לפיכך מיד קידש אותה ליצחק. וזהו **ניספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה**. הודיע לו שהוצרך לקדשה לו. א"נ: איאת בגמרא (סוטה ב.) אין מזווגין לו לאדם אישה אלא לפי מעשיו. **אשר עשה** היינו לפי מעשיו של יצחק נדמנה לו רבקה. (אמרות ה.) א"נ: כוונתו לענין הניחוש שעשה כשאמר **הקרה נא לפני היום וגו' והיה הנער אשר אמר אליה הטי נא כדף ואשתה וגו'** והתכשיטים שנתן לרבקה בדרך והמתנות שנתן לה ולאחיה ולאמה בבית. (רבינו בחיי) *
- ש. שחררו אברהם אבינו על תנאי אם יצליח להביא אישה, מלהיות עבד כדי שיוכל לקדש את רבקה לאישה. (טעמא דקרא). אמנם המשחרר עבדו עובר בעשה אך לצורך מצווה מותר. (המהר"ל דיסקין)
- ת. תת"ץ שנים (890 שנים) משיצאו מצרים עד שנחרב הבית הראשון. **מערת המכפלה** בגימטריא תת"ץ. כי כשיצאו מצרים בזכות אבות הישנים במערת המכפלה ועמד להם זכותם עד חורבן ביהמ"ק הראשון, ואז תמה זכות אבות שנאמר **ולא זכר ימים רגיליו ביום אפו** (איכה ב א) (רבינו אפרים)
- ת. תשובה עשה ישמעאל – דכתיב **ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו** (כה ט) כאן בן האמה חולק כבוד לבן הגבירה. ומהברייתא דרבי ישמעאל לומדים שבענין אחד יש מוקדם ומאוחר בתורה ונמצא שישמעאל עשה תשובה ולכן אפשר לקרוא על שמו. (צפחית הדבש) *

מקורות / חידודים *

- א. **אין אדם מוצא קרת רוח אלא מאשתו ראשונה** (יהי מקורף ברוף ושלמה מאשת נעורף - משלי ה, יח). הטעם כי היא מכרת טבעו ומזגו ומגלה לה כל תאוות לבו הן בענין תשמיש הן בענין אחר ואז נוהגת עמו כל ימיו על פי מדתו וטבעו ותאוותו מה שאין כן אם תמות אשתו ובהצני ימיו יקח אישה חדשה בוש הוא ממנה לגלות לה מטרת לבו בתאוות הן בענין תשמיש הן מענין אחר ולכן לא תדע עיקר חפצו ורצונו ותאוותו איך היא כדי שתתנהג על פי תאוותו ורצונו ולכן לא ימצא קורת רוח ממנה. ונראה מה שאמר לשון זה של קרת רוח הוא כי הוא יש לו שלש תוארים 'גבר אדם איש' ושם **גבר** כנגד חלק הנפש שבו. ושם **אדם** כנגד חלק הרוח שבו כי הרוח בחינת יצירה ותואר אדם [45] גימטריא מ"ה הוא ביצירה ולכן כתיב **רוח האדם העלה היא למעלה** (קהלת ג, כא). ושם **איש** כנגד חלק הנשמה שהוא בחינת בריאה כי שם איש רצונו לומר בעל והבריאה משפעת ביצירה ועשייה כמו בעל לאשתו וכמו שכתבתי כל זה במקום אחר.
- נמצא **אדם** כנגד הרוח וזה התואר של אדם קונה אותו בעת נשואין שמתחברים זכר ונקבה וכמו שנאמר **זכר ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את שמם אדם** (בראשית ה, ב) ולזה אמר אין אדם מוצא קרת 'רוח' דייקא אלא מאשתו ראשונה שלוקח על ידה תואר אדם שהוא כנגד רוח באמיתות ובשלימות. (בן יהודה עם) **לכל יש תמורה** כו' שנאמר **ואשת נעורים** וגו'. הכי משמע ליה מהאי קרא שנאמר כי כאשר עזובה וגו' ואשת נעורים כי תמאס שדימה ישראל לאשת נעורים שאף אם מואס בה ובוחר לו באחרת אינו רק זמן מועט שאין לו באחרת קורת רוח ואינה מתקבלת לו תמורת הראשונה וק"ל (עיין ריש סוטה). (חידושי אגדות עם) ז. **א"ב** כדי שלא יהיה בבחינת תוהא על הראשונות והוא נסיון העקידה לכן בכה מעט. **א"ב** ז"ל אומרים שהעקידה היתה ביום הכיפורים, אם כן כששבו אברהם ויצחק היה זה אחר שלשה ימים, כמשך הליכתו אל הר המוריה, והלויית שרה היתה ביום הרביעי, דהיינו ערב סוכות. נמצא שבכה עליה אברהם רק יום אחד ולמחרת כבר היה חג, לכך נכתב כ' קטנה ללמד שמיעט בבכיה. (משלחן גבוה בשם רבי יעקב ניימן).
- בספר דרוש שמואל כתב – ע"פ המדרש מהיכן בא מקבורת תרח. והדין הוא שאין מתקשין על המת יותר מדאי, דח"ו על מת אחר הוא בוכה (מו"ק כז): ומסתמא בכה אברהם על מיתת אביו הרבה, וכשבא לביתו מצא שרה שמתה חשש פן גרם לו זאת שבכה יותר מדאי על בכה על שרה מעט.
- תורת משה להחת"ס כתב – איתא בגמרא (בבא בתרא טז): בת היתה לו אלא שמתה ובכל שמה, וכל זמן ששרה חיה לא הרגיש בחסרונה, אבל כשמתה שרה הרגיש ג"כ בבת. ואם ניקח כ"ף מן ולבכתה נשאר ולבתה.
- ח. איתא בזוהר (ח"א קכה) אָמַר רבי שמעון, בְּשִׁעָה שָׁנָכְנַס אַבְרָהָם לַמַּעֲרָה וְהִכְנִיס לְשֵׁם אֶת שָׂרָה, קָמוּ אָדָם וְתָנָה, וְלֹא קָבְלוּ לְהַקְבֵּר שָׁם. אָמְרוּ: וּמָה אָנוּ בְּבוּשָׁה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ הַעוֹלָם מִשּׁוֹם אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁגָרְמֵנוּ, וְכַעַת תְּתוּסֵף לָנוּ בְּיוֹשֵׁה אַחֲרֵי – מִפְּנֵי הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבָכְנוּ? אָמַר אַבְרָהָם: הַרְיֵנִי מִזְמַן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲבוּרָךְ הוּא שְׁלֹא תִתְבַּיֵּשׁ לִפְנֵי לְעוֹלָמִים. מִיָּד – נִאֲחָרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. מִה זֶה נִאֲחָרֵי כֵן? אַחֲרֵי שֶׁקָּבַל עָלָיו אַבְרָהָם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה. אָדָם נִכְנַס לְמִקְוֵמוֹ – **תוהו לא נכנסה, עד שקבר אברהם והכניס אותה אצל אדם וקבל אותה בשבילו**. זְהוּ שְׁפָתוֹב נִאֲחָרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ, וְלֹא כְּתוּב לְשָׂרָה, אֶלְא אֶת שָׂרָה, **לְרַבּוֹת תוהו** – וְאֵז הַתִּנְשָׁבּוּ בְּמִקְוֵמָה פְּרָאוּי. זְהוּ שְׁפָתוֹב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הַבְּרָאָה, וְשִׁנְיָנוּ בְּאַבְרָהָם. תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ – זֶה אָדָם וְתוהו. לֹא כְּתוּב אֵלֶּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, אֶלְא תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְלֹא תוֹלְדוֹת כֵּן אָדָם. וְהֵם הַתְּקִימוּ בְּשִׁבְלֵי אַבְרָהָם. וּמִזְנוּ לָנוּ שֶׁהִתְקִימוּ בְּשִׁבְלֵי אַבְרָהָם? שְׁפָתוֹב וְיָקִים הַשָּׁדָה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם. וְעַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם לֹא הִתְקִימוּ אָדָם וְתוהוּ בְּמִקְוֵמָה בְּאוֹתוֹ הַעוֹלָם. (מתורגם)
- מ. **א"ב** מפני שראו כי דעתו של יעקב ליתנה לו לאישה, אמרו חס ושלוהם **הַכּוֹזֵנָה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֲזַנְתּוֹ** (לד לא), ומשום הכי ענו כי לא נאותו בדבריו, שהיו גיבורים ורתו להרגם. (מושב זקנים)
- נ. ובדברי רבנו יונה במסכת ברכות פג – מפורש כי תנחומי אבליים **מדאורייתא**, דבכלל גמילות חסדים הוי, וגמילות חסדים מן התורה, כדכתיב והודעת להם את הדרך, זו גמילות חסדים. אולם הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד הלכה א) כתב: "מצות עשה של **דבריהם** לבקר חולים **ולנהם אבליים**, ואלו הם, גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור. "ואף שבהמשך דבריו כתב הרמב"ם: "הרי הם בכלל **מצות ואהבת לרעך כמוך**", ומשמע שחייב ניהום אבליים מהתורה. ביאר הגר"ח קנייבסקי בספרו ארחות יושר – דמדאורייתא הוא מצוה כללית גמילות חסדים, וזה אין שיעור, ואין חייב כל היום לעסוק בגמ"ח. אבל כשחכמים קבעו מצות ניהום אבליים, הוי מצוה מדרבנן, ודוחה שאר חיובים. יעו"ש בדבריו.
- צ. כי האל יתברך שמו הוא תכלית הטוב ודאי, ואמנם מחוק הטוב הוא להטיב, וזה הוא מה שרצה הוא יתברך שמו לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, כי אם אין מקבל הטוב אין הטבה. ואמנם כדי שתהיה ההטבה, 'הטבה שלימה' ידע בחכמתו הנשגבה שראוי שיהיו המקבלים אותה מקבלים אותה ביגיע כפם, כי אז יהיו הם בעלי הטוב ההוא, ולא ישאר להם בושט פנים בקבלם הטוב כמי שמקבל צדקה מאחר, ועל זה אמרו (תלמוד ירושלמי, מסכת ערלה, פרק א' הלכה ג) מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכלי באפיה [= מי שאוכל מזון שאינו שלו, מתבייש להסתכל בפניו]. (דעת תבונות יח – לרמח"ל)
- ר. א"ר שמואל בר רב יצחק: כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה, אמר הכי: **אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו**, שנאמר: "כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים". אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: וקשין לזווגן כקריעת ים סוף, שנאמר: "א-להים מושיב יחידיים ביתה מוציא אסירים בכושרות". איני? והא אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני! לא קשיא: הא בזוג ראשון, הא בזוג שני. המאירי, בפירושו לסוגייתנו, מפרש אחרת את המושג 'זיווג ראשון': אין הכוונה לנישואין ראשונים, אלא לנישואין שנקבעים בגיל צעיר. כאשר ההורים עושים את השידוך והחתן והכלה עדיין צעירים מדי, לא שייך להגיד שהזיווג נקבע לפי המעשים, וזה גם לא קשה לזווגן כקריעת ים סוף. הקושי לזווג הוא כאשר הבחור והבחורה כבר עומדים על דעתם, ואז מזווגים להם בן-זוג בהתאם למעשיהם. (סוטה ב.)
- ת. מובא בהלכה, שאם ישראל וגוי הולכים בדרך, והדבר מצוי כשיש הרבה פועלים שאינם יהודים – אסור לישראל ללכת לפני הגוי אלא רק אחרי, שמא יהרוג אותו. וכאן במערה, ירד יצחק לפני ישמעאל כדי לקבור את אברהם אבינו – הכיצד יצחק עשה כן? אלא מלמד שעשה ישמעאל תשובה.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה,

הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadhan018@gmail.com